

Apostolische reis naar de Verenigde Staten van Amerika
en bezoek aan het hoofdkwartier van de Verenigde Naties

Ontmoeting met jongeren en seminaristen

Toespraak

Sint Jozef Seminarie, Yonkers, New York

zaterdag 19 april 2008

*Uwe eminentie,
Dierbare broeders in het bisschopsambt,
Dierbare jonge vrienden,*

Verkondig Christus de Heer en "weest altijd bereid tot verantwoording aan alwie u rekenschap vraagt van de hoop die in u leeft" (1Pe 3,15). Met deze woorden van de Eerste brief van Petrus groet ik ieder van u met diep gevoelde genegenheid. Ik bedank kardinaal Egan voor zijn vriendelijke welkomstwoorden en ik dank ook de gekozen vertegenwoordigers onder u voor hun gebaren van welkom. Mijn speciale groeten en dank gaan uit naar bisschop Walsh, rector van het Sint Jozef Seminarie, de staf en de seminaristen.

Jonge vrienden, ik ben heel blij de kans te krijgen met jullie te spreken. Doe ook mijn hartelijke groeten aan jullie gezin en familie, en aan de leraren en medewerkers van jullie verschillende scholen en universiteiten. Ik weet dat veel mensen er hard aan gewerkt hebben dat onze bijeenkomst plaats kan vinden. Ik ben hen allen heel erg dankbaar. Ik wil ook zeggen dat ik het waardeer dat jullie voor mijn verjaardag hebben gezongen. Dankjewel voor dit ontroerende gebaar, ik geef jullie allemaal een 10 voor je Duitse uitspraak! Vanavond zou ik graag een paar gedach-

ten met jullie delen over het leerling zijn van Jezus Christus. Door in de voetstapen te treden van de Heer, wordt ons eigen leven een reis van hoop.

Voor jullie hangen de afbeeldingen van zes gewone mannen en vrouwen die opgroeiden om een ongewoon leven te leiden. De Kerk vereert hen als eerbiedwaardig, zalig, of heilig. Elk van hen beantwoordde Gods roeping tot een leven van naastenliefde, en elk van hen diende Hem hier in de stegen, straten en buitenwijken van New York. Het treft mij, wat voor een opmerkelijke en di-

verse groep zij vormen. Armen en rijken, mannelijke en vrouwelijke leken – onder wie een welvarende echtgenote en moeder – naast priesters en kloosterzusters, allochtonen van ver, de dochter van een Mohikaanse strijder en Algonquinese moeder, de ander een Haïtiaanse slaaf, en een Cubaanse intellectueel.

Heilige Elizabeth Ann Seton, heilige Frances Xavier Cabrini, heilige John Neumann, zalige Kateri Tekakwitha, eerbiedwaardige Pierre Toussaint, en pater Felix Varela: ieder van ons zou onder hen kunnen zijn, want deze groep is niet stereotiep, geen model. Toch hebben ze bij nader inzien dingen gemeenschappelijk. Aangestoken door de liefde tot Jezus werd hun leven een opmerkelijke reis van hoop. Voor sommigen betekende dat van huis weggaan en duizenden kilometers op pelgrimstocht. Voor elk van hen was er een stap van overgave aan God, in het vertrouwen dat Hij de eindbestemming is van iedere pelgrim. En allen boden een uitgestrekte hand van hoop aan wie ze onderweg tegenkwamen, en wekten vaak het geloofsleven in hen op. Deze zes mensen openden – door weeshuizen, scholen en ziekenhuizen, bijstand van armen, zieken en uitvallers, en het dwingende getuigenis van nederige navolging van Jezus – de weg van het geloof, hoop en liefde voor talloze individuen, inclusief misschien jullie eigen voorouders.

En hoe is het vandaag de dag? Wie getuigt van het Goede Nieuws van Jezus in de straten van New York, in de probleemwijken van grote steden, op plaatsen waar de jeugd samenkomt, op zoek naar iemand op wie ze kunnen vertrouwen? God is onze oorsprong en onze bestemming, en Jezus is de weg. De route van die reis kronkelt en draait – precies als hij dat

deed voor onze heiligen – door de vreugde en de beproevingen van het gewone leven van alledag binnen jullie gezinnen, op school of de universiteit, tijdens ontspanningsactiviteiten en in jullie parochiegemeenschap. Al deze plaatsen worden gekenmerkt door de cultuur waarin je opgroeit. Als jonge Amerikanen worden je veel kansen voor persoonlijke ontwikkeling geboden en ben je opgevoed met gevoel voor opoffering, dienstbaarheid en eerlijkheid. Toch hoeven jullie mij niet te vertellen dat er ook moeilijkheden zijn. Praktijken en visies die de hoop verstikken. Wegen die naar geluk en vervulling lijken te voeren, maar in feite alleen maar in verwarring en angst eindigen.

Mijn eigen jaren als ‘teenager’ werden bedorven door een duister regiem, dat dacht alle antwoorden te hebben. Zijn invloed groeide – door in scholen, maar ook de politiek en zelfs de godsdienst te infiltreren – voordat volledig werd ingezien wat voor een monster het was. Het bande God uit en werd zo onontvankelijk voor al wat waar en goed is. Velen van jullie grootouders en overgrootouders zullen de verschrikkingen hebben meegeemaakt van de afbraak die toen volgde. In feite zijn sommigen van hen naar Amerika gekomen juist om aan deze gruwelen te ontsnappen.

Laten wij God danken, dat tegenwoordig velen van jullie generatie de vrijheden kunnen beleven die ontstaan zijn door de verspreiding van democratie en respect voor mensenrechten. Laten we God danken voor al degenen, die proberen te zorgen dat jullie volwassen kunnen worden in een omgeving die koestert wat mooi, goed en waar is: jullie ouders en grootouders, leraren en priesters, en die publieke leiders die zoeken wat juist en rechtvaardig is.

De macht om te vernietigen blijft echter bestaan, iets anders beweren zou dwaas zijn. Toch overwint ze nooit, maar wordt verslagen. Dat is de essentie van de hoop die ons kenmerkt als christenen. En de Kerk herinnert hieraan zeer dramatisch tijdens het Paastridium en viert het met vreugde in de paastijd! Degene die ons de weg wijst voorbij de dood is Degene die ons laat zien hoe vernietiging en angst te overwinnen: aldus is Jezus de ware leraar van het leven.¹ Zijn dood en opstanding betekenen dat we tot de Vader kunnen zeggen “Gij hebt ons nieuw leven gegeven”.² En dus, nog maar een paar weken geleden tijdens de prachtige liturgie van het Paasvigilie, was het niet uit wanhoop of angst dat we tot God riepen voor onze wereld, maar met hoop die vervuld is van vertrouwen: verdrijf de duisternis uit ons hart!³

Wat is dan die duisternis? Wat gebeurt er als mensen, juist de meest kwetsbaren, een gebalde vuist van onderdrukking of manipulatie tegenkomen, in plaats van een hand van hoop? Een eerste reeks voorbeelden hiervan zullen gaan over het hart. Daar kunnen de dromen en verlangens die jongeren nastreven zo gemakkelijk worden verbrijzeld of vernietigd. Ik denk aan hen die slachtoffer zijn van drugs, dakloosheid, armoede, racisme, geweld en vernedering, met name meisjes en vrouwen. Hoewel de oorzaken van deze problemen complex zijn, speelt steeds een vergiftigde mentaliteit mee, waarbij mensen als louter object behandeld worden. Het is een verharding van het hart die heerst, die de Godgegeven waardigheid van ieder menselijk wezen eerst ontkent en dan belachelijk maakt. Zulke tragedies geven ook aan wat er gebeurd was en wat gekund had als er andere handen, jullie handen, waren uit-

gestoken. Ik moedig jullie aan om anderen, met name de kwetsbaren en onschuldigen, uit te nodigen met jullie mee te gaan op de weg van goedheid en hoop.

Het tweede gebied van duisternis, namelijk dat wat onze geest aantast, blijft vaak onopgemerkt en is daarom bijzonder kwaadaardig. De manipulatie van de waarheid verdraait onze waarneming van de werkelijkheid, en tast onze verbeelding en aspiraties aan. Ik heb al genoemd de vele vrijheden die jullie gelukkig genieten. Het fundamentele belang van vrijheid moet rigoureuus worden beschermd. Het is dan ook geen verrassing dat talloze individuen en groepen luidkeels hun vrijheid opeisen in het publieke debat. Toch is vrijheid een gevoelige waarde. Zij kan verkeerd worden begrepen of misbruikt en ons dan niet naar het geluk leiden dat we er allemaal van verwachten, maar naar een donker gebied van manipulatie. Daar wordt ons begrip van onszelf en de wereld vervaagd, of zelfs vervormd door mensen met een dubbele agenda.

Is het jullie opgevallen hoe vaak de roep om vrijheid klinkt zonder ooit te verwijzen naar de waarheid van de menselijke persoon? Sommigen stellen, dat respect voor de vrijheid van het individu het verkeerd maakt om de waarheid te zoeken, inclusief de waarheid over wat goed is. In sommige kringen wordt het spreken over waarheid gezien als controversieel of verdeeldheid zaaiend, en daarom maar het beste naar de privé-sfeer verwezen. En in plaats van de waarheid, of beter gezegd haar afwezigheid, heeft zich het idee verspreid dat, door aan alles zonder onderscheid waarde toe te kennen, de vrijheid gegarandeerd en het geweten bevrijd wordt. Dit noemen we relativisme. Maar welk nut heeft een ‘vrijheid’ die met het

1. Vgl. Benedictus XVI, Encycliek *Spe salvi* (30 november 2007), 6, in: *Kerkelijke documentatie (KD)* 36/1 (18 januari 2008), 6-7.

2. *Gebed na de communie*, Goede Vrijdag.

3. Vgl. *Gebed bij het ontsteken van de paaskaars*.

negeren van de waarheid datgene nastreeft wat onecht is of verkeerd? Hoeveel mensen kregen niet een hand uitgestoken, die hen in naam van de vrijheid of ervaring heeft gebracht tot verslaving, morele of geestelijke verwarring, verwonding, verlies van zelfrespect, zelfs wanhoop en, op tragische wijze, tot zelfmoord? Beste vrienden, de waarheid is geen opgelegde zaak. Het is ook niet eenvoudig een stel regels. Het is de ontdekking van Degene die ons nooit in de steek laat. Degene die we altijd kunnen vertrouwen. Bij het zoeken naar de waarheid komen we tot leven uit geloof, omdat de uiteindelijke waarheid een Persoon is: Jezus Christus. Daarom is echte vrijheid niet 'niet kiezen', maar juist 'kiezen voor'. Niets minder dan jezelf loslaten en laten opnemen in Christus' leven voor anderen.⁴

Hoe kunnen we dan als gelovigen anderen helpen de weg van de vrijheid op te gaan, die ons vervulling en blijvend geluk brengt? Laten we weer terugkeren naar de heiligen. Hoe heeft hun getuigenis anderen echt bevrijd van de duisternis van hun hart en hun verstand? Het antwoord wordt gevonden in de kern van hun geloof, de kern van ons geloof. De vleeswording, de geboorte van Jezus, vertelt ons dat God echt een plaats vindt onder ons. Hoewel de herberg vol is, komt Hij binnen door de stal, en er zijn mensen die zijn licht zien. Zij herkennen Herodes' donkere wereld als zodanig en volgen in plaats daarvan de heldere leidende ster aan de nachtelijke hemel. En wat is dat licht? Hier herinneren jullie je misschien het gebed dat werd uitgesproken in de hoogheilige Paasnacht: "God, door uw Zoon hebt Gij aan de gelovigen uw licht geschonken ... laat ons branden van zo'n groot verlangen naar u".⁵ En zo, in plechtige processie met onze ontstoken kaarsen

geven we het licht door van Christus onder ons. Het is het licht "dat de zonden verjaagt en de schulden vergeeft, de gevallenen opricht, de bedroefden blij maakt, de haat verdrijft, vrede brengt en de machtigen doet buigen".⁶ Hier werkt Christus' licht. Dit is de weg van de heiligen. Het is een schitterende droom van hoop. Christus' licht wenkt jullie om gidsster voor anderen te zijn door Zijn weg te volgen van vergeving, verzoening, nederigheid, blijdschap en vrede.

Soms echter komen we in de verleiding om ons op te sluiten in onszelf, om de kracht van Christus' straling in twijfel te trekken, om de horizon van hoop te verengen. Wees moedig! Houd je oog gericht op onze heiligen. De verscheidenheid van hun ervaring van Gods aanwezigheid doet ons opnieuw de breedte en de diepte van het christen zijn ontdekken. Laat jullie verbeelding de vrije loop, hoog boven de grenzenloze uitgestrektheid van de christelijke navolging. Soms worden wij gezien als mensen die alleen maar over verboden praten. Niets kan verder bezijden de waarheid zijn! Echte christelijke navolging wordt gekenmerkt door een gevoel van verwondering. We staan voor de God die we kennen en liefhebben als een vriend, voor Zijn enorme schepping en de schoonheid van ons christelijke geloof.

Dierbare vrienden, het voorbeeld van de heiligen nu nodigt ons uit om vier wezenlijke aspecten van onze geloofsschat te overwegen: persoonlijk gebed in de stilte, liturgische gebeden, naastenliefde in de praktijk, en roepingen.

Het belangrijkste is, dat je je persoonlijke relatie met God ontwikkelt. Die relatie komt tot uiting in gebed. God, door zijn aard zelf, spreekt, luistert en antwoordt.

4. Vgl. *Spe salvi*, 28, in: *a.w.*, 20.

5. Vgl. *Zegening van het vuur*.

6. *Exsultet*.

De heilige Paulus herinnert ons dan ook aan: “Bidt zonder ophouden” (1Tes 5,17). Verre van in onszelf gekeerde teruggetrokkenheid van de ups en downs van het leven, is gebed onze toewending naar God en door Hem naar elkaar, ook hen aan de rand van de samenleving en mensen die andere wegen gaan dan Gods weg.⁷ Zoals de heiligen ons zo levendig leren, gebed wordt hoop in de praktijk. Christus was hun trouwe metgezel, met Wie zij praatten bij iedere stap op hun reis voor anderen.

Er is nog een kant aan het gebed, dat we moeten bedenken: stille beschouwing. De heilige Johannes bijvoorbeeld vertelt ons, dat we om Gods openbaring te kunnen aanvaarden eerst moeten luisteren en dan verkondigen wat we gehoord en gezien hebben.⁸ Hebben we misschien iets verloren van de kunst van het luisteren? Laat je ook ruimte over om te horen hoe God je fluisterend oproept tot goedheid? Vrienden, wees niet bang voor stilte en rust, luister naar God, aanbid Hem in de Eucharistie. Laat Zijn woord je reis vormgeven als een ontwikkeling van heiligheid.

In de liturgie vinden we de hele Kerk in gebed. Het woord liturgie betekent het deelhebben van Gods volk aan het “werk van Christus, de Priester, en zijn lichaam, de Kerk”.⁹ Wat is dat werk? Allereerst verwijst het naar Christus’ Lijden, Dood en Verrijzenis, en zijn Hemelvaart. Dat noemen we het Paasmysterie. Het verwijst ook naar de viering van de liturgie zelf. De twee betekenissen zijn eigenlijk niet te scheiden, omdat dit “werk van Jezus” de werkelijke inhoud is van de liturgie. Door de liturgie wordt het “werk van Jezus” voortdurend in verband gebracht met de geschiedenis, met ons leven om dat vorm

te geven. Hier vangen we nog een glimp op van de grootsheid van ons christelijke geloof. Steeds als jullie voor de Mis samenkomen, gaan biechten, of wanneer ook één van de sacramenten viert, is Jezus aan het werk. Door de heilige Geest trekt Hij je naar zich toe, in zijn zelfopofferende liefde voor de Vader die liefde wordt voor allen. We zien dan, dat de kerkelijke liturgie een dienst van hoop voor de mensheid is. Jullie gelovige deelname is een actieve hoop die de wereld – heiligen evenals zondaren – helpt open te houden voor God. Dit is de werkelijke menselijke hoop die we ieder voorhouden.¹⁰

Je persoonlijke gebed, je momenten van stille contemplatie, en je deelname aan de liturgie van de Kerk brengen je dichterbij God en bereiden je voor om anderen te dienen. De heiligen die ons vanavond begeleiden tonen ons, dat het leven van geloof en hoop ook een leven van liefde is. Overdenken we Jezus aan het kruis, dan zien we de liefde in haar meest radicale vorm. We kunnen beginnen met ons de weg van de liefde voor te stellen, waarlangs we ons moeten bewegen.¹¹ Er zijn gelegenheden te over om deze reis te maken. Kijk naar je zelf met Christus’ ogen, luister met Zijn oren, voel en denk met Zijn hart en verstand. Ben je bereid om, zoals Hij, alles te geven voor de waarheid en gerechtigheid? Vele voorbeelden van het lijden waarop onze heiligen met medeleven reageerden, zijn nog steeds hier te vinden in deze stad en daarbuiten. En nieuwe onrechtvaardigheden zijn ontstaan. Sommige zijn complex en komen voort uit de uitbuiting van het hart en de beïnvloeding van de geest. Zelfs ons gezamenlijke leefgebied, de aarde zelf, kreunt onder het gewicht van consumptieve hebzucht en onverantwoordelijke exploitatie. We moeten diep

7. Vgl. *Spe salvi*, 33, in: *a.w.*, 22-23.

8. Vgl. 1Joh 1,2-3; Tweede Vaticaans Concilie, dogmatische Constitutie over de goddelijke openbaring *Dei verbum*, 1.

9. Tweede Vaticaans Concilie, Constitutie over de heilige liturgie *Sacrosanctum Concilium*, 7.

10. Vgl. *Spe salvi*, 34, in: *a.w.*, 23-24.

11. Vgl. Benedictus XVI, Encycliek *Deus caritas est* (25 december 2005), 12, in: *KD* 34/1 (17 februari 2006), 11.

van binnen luisteren en antwoorden met hernieuwde sociale actie, die voortkomt uit de universele liefde die geen grenzen kent. Zo zorgen we ervoor dat onze werken van barmhartigheid en gerechtigheid tot hoop in de praktijk worden voor anderen.

Beste jongeren, ten slotte wil ik graag nog even met jullie praten over roepingen. Allereerst gaan mijn gedachten uit naar jullie ouders, grootouders en peetouders. Zij zijn jullie eerste opvoeders in het geloof geweest. Door jullie te laten dopen hebben ze het jullie mogelijk gemaakt om het grootste geschenk van je leven te ontvangen. Op die dag traden jullie binnen in de heiligheid van God zelf en werden tot aangenomen zonen en dochters van de Vader. Jullie werden ingelijfd in Christus en tot woning van zijn Geest. Laten we bidden voor de moeders en vaders over heel de wereld, met name die het op één of andere manier moeilijk hebben, sociaal, materieel, geestelijk. Laten we de roeping tot het huwelijk en de waardigheid van het gezinsleven in ere houden. Laten we altijd beseffen dat het gezinnen zijn waarin roepingen tot leven komen.

Hier bijeen in het Sint Jozef Seminarie groet ik de aanwezige seminaristen, en spreek ik eigenlijk alle seminaristen in heel Amerika moed in. Ik ben blij te weten dat jullie aantal groeit! Het volk van God kijkt naar jullie als toekomstige priesters op een dagelijkse tocht van bekering, en die in anderen het verlangen wekken om dieper in het kerkelijk leven van gelovigen door te dringen. Ik dring er bij jullie op aan om je vriendschap met Jezus de Goede Herder te verdiepen. Spreek van hart tot hart met Hem. Verwerp iedere verleiding tot uiterlijk vertoon, carrièremakerij en verwaandheid. Streef naar een levenswijze die echt ge-

kenmerkt wordt door naastenliefde, kuisheid en nederigheid, in navolging van Christus, de Eeuwige Hogepriester, van wie jullie levende iconen moeten worden.¹² Dierbare seminaristen, ik bid elke dag voor jullie. Vergeet niet, dat wat telt voor de Heer is wonen in zijn liefde en die liefde laten schijnen voor anderen.

De kloosterzusters en -broeders en de priesters dragen in grote mate bij aan de opdracht van de Kerk. Hun profetisch getuigenis wordt gekenmerkt door een diepe overtuiging van het primaat, waarmee het Evangelie vorm geeft aan christelijk leven en de maatschappij omvormt. Vandaag richt ik graag jullie aandacht op de positieve geestelijke vernieuwing die congregaties ondernemen in relatie tot hun charisma. Het woord charisma betekent een gave, vrij en met liefde geschonken. Charismata worden gegeven door de heilige Geest, die stichters en stichtersessen inspireert, en congregaties vormt met een daaruit voortkomende geestelijke erfenis. Het wonderlijke palet van charismata eigen aan elke religieuze orde is een buitengewone geestelijke schat. Eigenlijk wordt de geschiedenis van de Kerk mischien het mooist weergegeven door de geschiedenis van hun scholen van spiritualiteit, waarvan de meeste voortkomen uit de heiligenlevens van stichters en stichtersessen. Door de ontdekking van charismata, die zo'n omvattende geestelijke rijkdom opleveren, ben ik er zeker van dat sommigen van jullie, jongeren, getrokken zullen worden naar een leven van apostolische of contemplatieve dienstbaarheid. Schroom niet om met religieuze broeders en zusters of priesters te praten over het charisma en de geest van hun congregatie. Er bestaat geen volmaakte gemeenschap, maar de Heer roept je op om trouw aan een stichtingscharisma,

12. Vgl. Johannes Paulus II, postsynodale apostolische Exhortatie *Pastores dabo vobis* (25 maart 1992), 33, in: *KD* 20/5 (juni 1992), 248.

niet aan bepaalde personen, te herkennen. Vat moed! Ook jij kunt je leven tot zelfgave maken voor de liefde tot Jezus de Heer en in Hem tot ieder lid van de mensenfamilie.¹³

Vrienden ik vraag jullie nogmaals, hoe is het vandaag gesteld? Waarnaar ben je op zoek? Wat fluistert God je in? De hoop die nooit teleurstelt is Jezus Christus. De heiligen tonen ons de belangeloze liefde voor zijn weg. Als leerlingen van Christus ontvouwden zich hun buitengewone reizen binnen de gemeenschap van hoop die de Kerk is. Het is van binnen de Kerk dat je de moed en de steun zult vinden om de weg van de Heer te gaan. Gevoed door persoonlijk gebed, geraakt in de stilte en gevormd door de liturgie van de Kerk zul je de speciale roeping ontdekken die God voor je heeft. Aanvaard haar met blijdschap. Jullie zijn Christus' leerlingen van vandaag. Laat zijn licht stralen over deze grote stad en daarbuiten. Laat aan de wereld de reden zien van de hoop die resoneert binnen in jullie. Vertel anderen over de waarheid die je vrij maakt. Met deze gevoelens van sterke hoop op jullie gevestigd bid ik voor jullie: vaar wel, tot we elkaar weer tegenkomen in juli dit jaar in Sydney voor de Wereldjongerendagen! En als plechtige belofte van mijn liefde voor jullie en jullie families geef ik met blijdschap mijn Apostolische Zegen.

* * *

In het Spaans

Beste seminaristen, beste jongeren!

Het is voor mij een grote vreugde om jullie in het verloop van dit bezoek, waarop ik ook mijn verjaardag heb gevierd, te ontmoeten. Dankjewel voor het onthaal

en de vriendelijkheid die jullie me hebben getoond.

Ik spoor jullie aan om je hart voor de Heer open te stellen, opdat Hij het helemaal vult en je zo, met het vuur van Zijn liefde, zijn Evangelie kunt uitdragen in alle wijken van New York.

Het licht van het geloof zal jullie ertoe brengen, om op kwaad met goed te reageren en met heiligheid van leven, zoals de grote getuigen van het Evangelie door de eeuwen heen hebben gedaan. Jullie zijn geroepen om deze keten van vrienden van Jezus die in Zijn liefde de grote schat van hun leven zijn tegengekomen, verder te dragen. Koestert deze vriendschap door het gebed, zowel het persoonlijke als het liturgische, en door werken van naastenliefde en inzet voor wie speciaal in moeilijkheden zijn. Als jullie het nog niet gedaan hebben, denkt er dan serieus over na of de Heer je niet vraagt Hem in het priesterambt of in het gewijde leven radicaal na te volgen. Incidenteel contact met Christus is niet genoeg. Zo'n vriendschap is geen echte vriendschap. Christus verlangt naar jullie als zijn innige vrienden, trouw en volhardend.

Ik herhaal mijn uitnodiging voor de Wereldjongerendagen in Sydney en beloof jullie in mijn gebed te zullen gedenken, waarmee ik God vraag om van jullie echte leerlingen van de opgestane Christus te maken. Hartelijk dank!

© Copyright 2008 – Libreria Editrice Vaticana / R.-K. Kerkgenootschap in Nederland

Vertaling: H. Lohman M.A.

13. Vgl. Johannes Paulus II, postsynodale apostolische Exhortatie *Vita consecrata* (25 maart 1996), 3, in: *KD* 24/4-5 (19 juli 1996), 180.